Bulletin of Science and Education
ВІСНИК науки та освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE) №4(46) 2026

УДК 378.014.6:37.013.42

https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46)-3692-3704

Коберник Олександр Миколайович доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський національний університет, https://orcid.org/0000-0001-5734-8540

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОБЛЕМНОЇ ЛЕКЦІЇ

Анотація. У статті розкривається теорія і методика формування дослідницької компетентності майбутніх педагогічних працівників у процесі проведення проблемної лекції. Стверджується, що проведення проблемних лекцій з педагогічних дисциплін нагромаджує у майбутнього вчителя досвід творчої діяльності: бачити і формулювати проблеми з теорії і практики виховання і навчання учнів; на основі знань з теорії педагогіки та практичного досвіду спілкування з учнями висувати передбачення щодо ефективного розв'язання цих проблем; накреслювати шляхи реалізації запропонованих методик; теоретично формулювати проблеми, висувати гіпотези, добирати відповідні методи дослідження та перевіряти їх ефективність. Це сприяє розвитку критичного та аналітичного мислення, вміння аргументувати власну позицію й обґрунтовувати висновки, що є основою для формування дослідницької компетентності майбутніх учителів.

Під час проблемної лекції студент сприймає зразок логіки наукового пізнання, наукового розв'язання проблеми; запам'ятовує не застиглу, а рухому думку лектора, що спонукає його до активної мислительної діяльності

Розкривається методика використання проблемної лекції з метою оволодіння майбутніми вчителями дослідницькими вміннями, а саме застосування проблемних запитань викладача, надання здобувачам вищої освіти можливості самим ставити запитання, апеляція до власного досвіду та досвіду лектора, співпереживання (емоційний відгук), «парадоксальна ситуація», аналіз труднощів та помилок, із якими можуть зустрітися майбутні учителі, окреслення протилежних думок щодо однієї проблеми та пропозиція критично проаналізувати її, захоплення викладача темою лекції тощо

Запропоновано конкретні методичні поради для формування в здобувачів освіти дослідницької компетентності під час проведення проблемних лекційних занять із педагогіки.

Ключові слова: заклад вищої освіти, майбутній учитель, лекційне заняття, проблемна лекція, дослідницька компетентність.

Kobernyk Oleksandr Mykolajovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of Pedagogy and Educational Management Department, Uman National University, https://orcid.org/0000-0001-5734-8540.

DEVELOPING RESEARCH COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS THROUGH PROBLEM-BASED LECTURES

Abstract. The article elucidates the theory and methodology of developing research competence in future педагогical professionals during the delivery of a problem-based lecture.

It is argued that conducting problem-based lectures in pedagogical disciplines enables prospective teachers to accumulate experience in creative activity: to identify and formulate problems in the theory and practice of teaching and education; on the basis of pedagogical theory and practical experience of interaction with students, to put forward assumptions regarding effective solutions to these problems; to outline ways of implementing the proposed methods; to theoretically define problems, formulate hypotheses, select appropriate research methods, and test their effectiveness. This contributes to the development of critical and analytical thinking, the ability to argue one's position and substantiate conclusions, which forms the foundation for the development of research competence in future teachers.

During a problem-based lecture, students perceive a model of the logic of scientific inquiry and problem-solving; they retain not a static but a dynamic line of reasoning of the lecturer, which stimulates their active cognitive engagement.

The article also presents the methodology of using problem-based lectures to develop research skills in future teachers, including: the use of problem questions posed by the instructor; providing higher education students with opportunities to formulate their own questions; appealing to personal and lecturer experience; fostering emotional engagement (empathy); creating "paradoxical situations"; analyzing difficulties and mistakes that future teachers may encounter; outlining opposing viewpoints on a single issue and proposing their critical analysis; and the lecturer's enthusiasm for the topic.

Specific methodological recommendations are offered for fostering research competence in students during problem-based lectures in pedagogy.

Keywords: higher education institution, future teacher, lecture, problem-based lecture, research competence.

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти, яке відбувається в контексті реалізації Стратегії розвитку вищої освіти в Україні, передбачає модернізацію навчального процесу, підвищення його якості і ефективності на засадах компетентнісного підходу, зміщує акценти на самостійне здобуття знань студентами, потребує розробки ефективних форм і методів формування сучасного фахівця, здатного не лише застосовувати здобуті знання у майбутній професійно-дослідницькій діяльності, а й постійно їх поповнювати.

Однією з загальноприйнятих форм підготовки фахівців є лекційні заняття, які сьогодні зазнають трансформаційних змін. Дж. Вальдек (J. Waldeck), М. Веймер (M. Weimer) (2017) зазначають, що «...чиста» лекція (монолог викладача) та активне навчання – це не два протипоставлених способи навчання, а два полюси, між якими знаходиться будь-який стиль викладання, що найчастіше обирають без належного усвідомлення як самого факту вибору, так і його критеріїв. Цей вибір базується на характері змісту дисципліни, уподобань викладача та потребах здобувачів вищої освіти»[9, с.248].

У різних країнах неодноразово проводили дослідження серед студентів щодо їх уявлень про ідеальний виклад теоретичного матеріалу під час лекції. Згідно з ними, ознаками вдалої лекції для студентів є:

1) корисний, доступний, емоційний і ненудний виклад з виокремленням головного і допоміжного (темпом і гучністю мовлення), надання плану лекції, підсумки, що забезпечують відновлення сприймання для тих, хто тимчасово відволікся;

2) цікавий, сповнений експресії, елементів доречного гумору (без жаргону та примітивізму) виклад з використанням усіх допоміжних технічних засобів утримання уваги слухачів;

3) логічний, зв'язний, без відхилень, які відвертають увагу від головного, вільний від слів-паразитів виклад, зміст якого має нерозривно пов'язуватися з практикою, бути перспективним;

4) позитивне сприймання слухачами особи викладача. Важливі його вигляд, настрій, хороша дикція та якнайкраще володіння риторикою без прив'язаності до конспекту;

5) наукова й дидактична підготовка викладача, яка не може бути нижчою від межі сподівань студентів. Ідеал – поєднання бажання викладати з науковим авторитетом, глибокими знаннями, використанням власного наукового доробку і найновіших наукових досягнень;

6) зміст лекції, що має корелювати з іншими предметами, а їх сукупність – формувати певну цілісність, що стимулює особисту навчальну активність студента, викликає бажання завершити ознайомлення з певною

темою за допомогою додаткових друкованих та електронних джерел для формування власних уявлень, думок, переконань [8].

Однак цей комплекс характеристик лекційних занять не є незмінним у часі, єдиним для всіх вищих закладів освіти. Наприклад, виявлено залежність відносної важливості цих вимог від року навчання студентів і дисципліни, яку їм пропонує університет чи інша вища школа.

Тому, починаючи з 80-х рр XX ст. класична лекція продовжує отримувати «*здорову дозу критичних зауважень*». «Гарвардський журнал» (Harvard Magazine) пише про «*сутінки лекцій*», а в популярній літературі тривалий односторонній виклад матеріалу називають нудним, пасивним та антинавчальним, хоча й зауважують, що новачки отримують більше користі від коротких лекцій [8].

Проте, не будемо довго зупинятися на тому, що не так із традиційним читанням лекцій, натомість звернемо увагу на те, які існують можливості проведення більш активного заняття у формі лекції, яким чином під час лекцій розвивати пізнавальну активність та формувати дослідницьку компетентність у майбутніх педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів завжди цікавила вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, характеристика методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів подається у працях І. Андрощук, В. Кременя, Н. Лібак, А. Молнар-Чатлош, І. Коновальчука, Н. Онищенко; ключові аспекти розвитку педагогічної компетентності описано у наукових доробках В. Андрущенка, К. Дурдас, Н. Корольової, М. Мястковської, І. Кобилянської, В. Сидоренка та інших. Актуальні питання викладання педагогічних дисциплін розкрито в роботах А. Алексюка, Г. Андрєєвої, С. Вітвицької, Н. Волкової, Т. Галицької, С. Дідух, Т. Кравцової, М. Сметанського, Г. Черушевої, О. Цюняк та ін.

Однак, питання формування дослідницької компетентності майбутніх учителів в процесі використання проблемної лекції під час вивчення педагогічних дисциплін не знайшло повного відображення в проаналізованих наукових працях.

Мета статті полягає у розкритті теорії і методики формування дослідницької компетентності майбутніх учителів у процесі проведення проблемних лекцій з педагогічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Бібліографічний аналіз проблеми дає змогу констатувати просторово-часову та змістову трансформацію організації освітнього процесу, що призвело до появи нових видів лекції, зокрема поблемної, під час якої зв'язок викладача та студентів забезпечується шляхом вирішення проблемних ситуацій.

На відміну від традиційної монологічної тематичної лекції викладач і здобувачі вищої освіти перебувають в активній взаємодії. Викладач частіше виконує орієнтаційну, узагальнювальну функцію: навчає здобувачів освіти орієнтуватися в основних проблемах теми, у джерелах їх вивчення, у способах організації самостійної роботи. Необхідно звернути увагу й на важливу роль розвивальної функції проблемної лекції, що вимагає такої організації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, яка забезпечує формування в них творчого та критичного мислення, уваги, волі як важливих складників дослідницької компетентності. Суттєво зростає вимога до концептуальної оригінальності, наукової та практичної цінності змісту лекційного курсу, унікальності дослідницького та власного досвіду викладача. Функціональна трансформація лекції виявляється в актуалізації її мотиваційної функції, адже не всі здобувачі освіти вступили до університету за покликанням, серед зовнішніх мотивів виокремимо наявність бюджетних місць, невеликий конкурс тощо.

Вивчення методичної літератури та власний багаторічний практичний досвід дають підстави стверджувати, що прийоми, які привертають увагу та активізують пізнавальну діяльність слухачів, універсальні для будь-якого формату лекції. Для прикладу наведемо такі: запитання викладача, надання здобувачам вищої освіти можливості самим ставити запитання, апеляція до власного досвіду та досвіду лектора, співпереживання (емоційний відгук), «парадоксальна ситуація», аналіз труднощів та помилок, із якими можуть зустрітися майбутні учителі, окреслення протилежних думок щодо однієї проблеми та пропозиція критично проаналізувати їх, захоплення викладача темою лекції тощо. Вважаємо також, що викладач може надихнути аудиторію своїм ентузіазмом, зацікавленістю.

У цьому контексті важливим є комунікаційне мистецтво викладача, логічна та емоційна композиція мови, що створює не тільки педагогічне, а й мовне середовище. Сьогодні важливо інтегрувати у структуру лекції педагогічні прийоми та засоби діалогічного навчання (постановка проблемних запитань, залучення до дискусії, виконання міні-тестів тощо) на основі мобільних технологій.

Зміни відбуваються і в процесі інтеграції лекції з іншими формами навчання. Наприклад, одним із варіантів поєднання лекції та самостійної роботи здобувачів освіти є модель «перевернутого навчання». Ця форма організації навчання передбачає самостійне вивчення матеріалу поза аудиторією. Необхідно, як правило, продивитися відеоролики з подальшим обговоренням на аудиторному занятті, перенесенням знань у нову ситуацію через вирішення проблемних кейсів у формі дискусії, рольової гри, проєкту, веб-квесту тощо. Аудиторне заняття у цьому форматі перетворюється на

активну форму інтегративного характеру, у якій вдало поєднуються елементи лекції, семінарського та практичного заняття.

Одним з важливих засобів активізації процесу засвоєння студентами навчального матеріалу, формування в них таких дослідницьких умінь як аналітично і творчо мислити, має стати проблемна лекція з педагогіки. Дидактичні особливості проблемної лекції розроблено в працях А. Алексюка, С. Вітвіцької, О. Дубасенюк та інших учених. Зокрема, розглянуто вимоги до навчальних проблем, етапи їх розв'язання, рівні проблемності навчання, способи створення проблемної ситуації, розкрито суть понять: «проблемне запитання», «проблемна ситуація» тощо.

Як відомо, дидактика вищої школи передбачає цілий ряд пошукових прийомів навчання, які застосовуються в лекції. Передусім – це проблемний виклад програмового матеріалу. На такій лекції переважає монологічний спосіб подачі інформації. Викладач сам ставить і розв'язує запропоноване ним проблемне завдання. Студенти ж сприймають і осмислюють навчальний матеріал.

Чим же забезпечується активізація пізнавальної діяльності майбутніх учителів та формування у них дослідницької компетентності під час такої лекції? Тим, що студент сприймає зразок логіки наукового пізнання, наукового розв'язання проблеми; запам'ятовує не застиглу, а рухому думку лектора, що спонукає його до активної мислительної діяльності.

Наприклад, під час вивчення теми лекції «Методи і засоби навчання» ефективним методичним прийомом проблемного викладу матеріалу буде історико-генетичний аналіз досліджуваного питання. Викладач розкриває в історичному аспекті суть різних підходів до класифікації методів навчання, в яких відображено загальні тенденції розвитку вітчизняної дидактики, підвищення якості знань, формування в учнів пізнавальної активності і творчого мислення внаслідок цілісного розгляду процесу навчання.

На основі цих відомостей формулюється проблемне запитання: «Які об'єктивні умови існування різних класифікацій методів навчання?» Під проблемними ми розуміємо такі запитання, відповідь на які не міститься в готовому вигляді у попередніх знаннях і які потребують не простого відтворення раніше одержаної інформації, а творчого оперування цими знаннями, пошуку нових знань і способів дії.

Викладач висуває гіпотезу: можливо, причина в розвитку самої теорії навчання, поглиблення диференціації та інтеграції знань про метод як дидактичну категорію? Пропонується, простежити за логікою розвитку проблеми методів навчання, починаючи з 20-х років XX ст. (пояснювальний, практичний, трудовий, лабораторний, евристичний, дослідницький методи, розроблені педагогами Б. Райковим, К. Ягодовським, М. Пістраком); потім у

50-ті фоки було запропоновано класифікацію методів залежно від джерела сприймання інформації; 60-ті роки – пошук шляхів активізації навчального процесу, дослідження природи викладення й учіння; створення у 70-х роках класифікації методів навчання за характером пізнавальної активності учнів; нарешті, розроблені у 80-х роках бінарні (А. Алексюк, В. Паламарчук) класифікації, в яких розглядаються логіко-змістова, процесуальна та організаційно-управлінська сторони методів.

Історико-генетичний аналіз питання захоплює слухачів глибиною основних проблем педагогічної науки. Студенти сприймають логіку дослідження, стають немов би співучасниками наукового.пізнання.

Іншим прийомом проблемного викладу матеріалу, до якого нерідко вдаються викладачі педагогіки, є створення ситуації пошуку шляхом побудови суджень і умовиводів, що стимулюють самостійні роздуми студентів. Суть і завдання такого прийому аналогічні першому: студенти засвоюють зразки наукового мислення, вчаться творчо міркувати. Проблемна ситуація характеризує такий тип навчальної або професійної діяльності, коли у людини виявляється потреба у засвоєнні (відкритті) нового знання або способу дії. Психологічною основою усвідомлення проблемної ситуації, як ситуації утруднення, є своєрідна суперечність між раніше засвоєними і новими знаннями [1, с. 120],

Таким чином можна розкрити, скажімо, зміст лекції на тему: «Формування колективу і його вплив на особистість учня» шляхом створення такої проблемної ситуації: «В сучасному суспільстві під впливом таких факторів, як науково-технічний прогрес, урбанізація, розвиток засобів масової комунікації тощо, спостерігається тенденція до розширення спілкування між людьми. Розв'язання політичних, економічних, соціальних проблем залежить від зміцнення колективних зв'язків. Одночасно людина намагається виявити свою індивідуальність, розвинути здібності, талант. Формулюється проблема: Як Ви розумієте думку філософів про те, що тільки в колективі індивід дістає засоби, що дають йому можливість всебічно розвивати свої задатки, і, значить, тільки в колективі можлива особиста свобода?

Розв'язання проблеми студентами: як правило, учень бере участь у діяльності кількох колективів. Він навчається в класному колективі, є членом спортивної секції, дитячої громадської організації, а також представником загальношкільного колективу, а можливо, і членом гуртка або творчого колективу в позашкільних закладах освіти. Виконуючи скрізь різні функції, нагромаджуючи внаслідок цього життєвий досвід, він формується як особистість. Чим диференційованіші органи учнівського самоврядування, чим різноманітнішими є способи набуття досвіду

організації колективної діяльності учнів на уроці, у позакласній та позашкільній виховній роботі тим ширші стають колективні зв'язки, в які вступають здобувачі освіти, тим більше можливості для їхнього розвитку і виявлення індивідуальності. Колектив сприяє усвідомленню особистістю власних здібностей, створює умови для розвитку ініціативи, активності, самостійності під час виконання громадських доручень, участі в різних видах життєдіяльності тощо. Зміцнення зв'язків громадою, різними громадськими організаціями, творчими молодіжними колективами дає учням змогу виявити власні здібності в організаторській, громадській роботі. Отже, дитячий колектив є засобом формування всебічно розвиненої особистості, середовищем, що сприяє розвитку здібностей, інтересів кожного учня.

Під кутом зору створення сприятливих умов для повноцінного розвитку талантів і здібностей кожного розглядаються питання лекції про структуру, закони життя, особливості організації діяльності і керівництва колективами учнів. Теоретичні положення викладач підтверджує прикладами з передового педагогічного досвіду.

Викликає інтерес у студентів і такий прийом проблемного читання лекцій, як показ різних ідей, теорій, концепцій у сучасній педагогіці. Це передусім розкриття різних позицій вітчизняних учених у підході до розв'язання тієї чи іншої проблеми, визначення того чи іншого поняття. Наприклад, у темі «Суть процесу виховання в сучасній школі» розглядаються різні визначення поняття «виховання», які подані в сучасних посібниках з педагогіки. Аналіз і порівняння цих визначень здійснює викладач. Для студентів створюється можливість знайти свою власну позицію у спірних наукових судженнях.

Таким же чином порівнюються й інші ідеї, що дає можливість глибше розібратися в різноманітних концепціях, теоріях, поглядах окремих науковців і залучити студентів до обговорення та висловлювання власної позиції.

На лекціях з педагогіки створення проблемної ситуації може будуватися на соціально-педагогічному досвіді студентів. Джерелом нагромадження такого досвіду є їхнє навчання в школі, участь у позакласній і позашкільній діяльності, суспільно корисна праця, художня література, засоби масової інформації, навколишня дійсність.

Багато з них були членами органів учнівського самоврядування, виконували окремі завдання педагогічного характеру, спостерігали педагогічні явища. До того ж усі студенти молодших курсів проходять навчальну педагогічну практику в школах і мають змогу не тільки спостерігати життя і діяльність учнівського й педагогічного колективів, а й брати у ньому участь у ролі педагога.

Зміст проблемних запитань, з якими викладач звертається до студентів, визначається темою лекції. Так, під час вивчення теми «Загальні методи виховання» формулюється запитання «Яким методам виховання вчителі надають перевагу у своїй практичній діяльності?». В темі «Основи морального виховання. Виховання свідомої дисципліни» актуальним є запитання: «Які моральні якості ви найбільш цінуєте в людях?» Відповіді студентів у першому разі порівнюють із загальною системою методів виховання, у другому – із системою загальнолюдських цінностей. Це спонукає їх до роздумів над причинами недостатньої ефективності виховної роботи окремих учителів через обмеженість вибору ними потрібних методів, упущення у моральному вихованні у зв'язку з тим, що нерідко формуванню важливих моральних якостей не приділяється належної уваги.

Активізує дослідницький інтерес студентів під час лекції і повідомлення про «білі плями» в педагогічній науці. Так, під час вивчення теми «Основи виховання в учнів ціннісного ставлення до праці і їх професійне самовизначення» необхідно показати, що інтенсивного дослідження потребують питання спільної роботи школи, батьків і громади з трудового виховання учнів, їх професійної орієнтації та ін. У темі «Педагогічне партнерство школи, сім'ї і громади» – питання виховної роботи з учнями за місцем проживання; в темі «Дидактика. Процес навчання та його структура» – питання якості освіти в умовах дистанційно-гонавчання; в темі «Методи; і засоби навчання в школі» – питання про гру як метод навчання та ін.

Одним з шляхів проблемного викладу навчального матеріалу є ознайомлення студентів з передовим педагогічним досвідом. Так, під час вивчення вже названої теми «Формування колективу і його вплив на особистість школяра» характеризуються не тільки різні теорії формування колективу, розроблені А. Макаренком, В. Сухомлинським та сучасними науковцями про колективне творче виховання, творчу колективну трудову діяльність, творче самоврядування, а розповідається про їх реалізацію в практиці О. Захаренка, М. Гузика, С. Логачевської та у вітчизняних закладах загальної середньої освіти. Студенти беруть активну участь у обговорення даної проблеми, висловлюють власні думки, вступають у дискусію, пропонують шляхи удосконалення.

Наступність у розвитку творчих дослідницьких умінь студентів забезпечується її залученням їх до самостійного розв'язання проблем. Проблемні ситуації можна створити шляхом протиставлення наукових поглядів і житейських уявлень студента, встановленням причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами, аналізом педагогічних ситуацій. Проблему викладач може сформулювати на попередній лекції, а

розв'язання її організувати на наступній, даючи тим самим можливість студентам самостійно здійснити пошук.

Питання про можливість діалогічного характеру лекцій є дискусійним. Ми схиляємось до думки, що «в міру того, як студенти навчаються розв'язувати проблеми, необхідно обов'язково залучати їх до створення проблемної ситуації і виявлення (формування) проблеми» [4, с, 174]. Наприклад, під час лекції на тему «Суть процесу виховання та його структура» з'ясовується питання про самовиховання учнів. Проблемне запитання до студентів: «Які особливості, на Вашу думку, повинні визначати специфіку використання методів виховання у процесі самовиховання?». Студенти. обгрунтовують гіпотезу: «Відомо,, що у самовихованні керування переростає у самокерування, контроль стає самоконтролем, критика – самокритикою тощо».

У наступній лекції «Засоби та методи виховання» студенти ознайомлюються з методами формування свідомості особистості, організації діяльності і формування досвіду поведінки, стимулювання поведінки і діяльності учнів. Ставиться проблемне запитання: «Отже, методи і прийоми виховання будуть бездіяльними, якщо вихованець не виявить бажання вдосконалювати себе». Під час аналізу відповідей студентів відбувається узагальнення їхніх знань про психологічну освіту школярів у процесі самовиховання, про приклад, як ідеал у самовихованні, силу громадської думки як показника самооцінки, участь у суспільно корисній життєдіяльності, дотримання режиму, правил поведінки в школі і вдома – все це і є завданнями самовиховання. Розв'язування проблеми: методи виховання досягають своєї мети за умови, якщо вимоги педагога стають вимогами, що їх учень ставить до самого себе.

Ефективним методичним прийомом є також залучення студентів до самостійного формулювання проблеми під час підготовки до лекції, тема якої попередньо їм повідомляється. Розв'язання проблеми відбувається в процесі вивчення навчального матеріалу методом бесіди. Візьмемо для прикладу лекцію на тему «Зміст освіти в сучасній школі». Застосовуючи житейські уявлення студентів, створюють у них думку, що визначити зміст і обсяг навчального матеріалу, який вивчається у школі, легко. Досить лише звернутися за допомогою до спеціалістів різних галузей науки' і культури. Наукові ж знання студентів інформують їх про те, що зміст освіти залежить від соціально-економічних вимог, вікових особливостей та інших чинників. Суперечність між життєвими уявленнями студентів і науковими знаннями є новим способом формулювання ними проблеми: які ж критерії відбору змісту навчання, якщо зросли вимоги до якості освіти, рівня знань, умінь І навичок учнів, збільшився обсяг інформаційного масиву та ін, Студенти

висувають гіпотези: очевидно, зміст навчального матеріалу повинен забезпечити реалізацію мети освіти, давати їм цідІсце уявлення про певну галузь науки, ознайомити з найбільш, загальновизнаними, сталими поняттями, теоріями, і законами, що мають також велике значення, а також вказують на необхідність запобігання перевтоми учнів, добір матеріалу відповідно до їхніх вікових особливостей з урахуванням часу, відведеного на вивчення предмета, обмеження кількості довідкових даних у підручнику. Викладач узагальнює передбачення студентів та ознайомлює їх з основними критеріями відбору змісту основ наук у сучасній школі на основі компетентнісного піходу. Практичними доказами висунутих гіпотез є зміст державних стандартів, освітніх програм, навчальних планів, модельних навчальних програм, підручників, у яких втілюється соціальне замовлення про необхідний обсяг основ наук, забезпечення провідних принципів навчання тощо.

Студенти завжди надають перевагу тим викладачам, які організовують дискусії, заохочують творчий підхід до аналізу педагогічних ситуацій, включають їх у пошук, застосовуючи проблемне викладання лекційного матеріалу. Адже орієнтація на пошук у діяльності студентів ефективно впливає на розвиток їхніх творчих здібностей, стимулює інтерес до навчальних дисциплін і майбутньої професії, сприяє активізації пізнавальної діяльності та кращому засвоєнню матеріалу.

Висновки. Головне в підготовці майбутнього вчителя полягає в тому, щоб, оволодіваючи знаннями, студенти вчилися самостійно і творчо використовувати їх для розв'язання конкретних педагогічних задач. Цей напрям у педагогіці є вимогою часу. А проведення проблемних лекцій з педагогіки нагромаджує у майбутнього вчителя досвід творчої діяльності: бачити і формулювати проблеми з теорії і практики виховання і навчання учнів; на основі знань з теорії педагогіки та практичного досвіду спілкування з учнями висувати передбачення щодо ефективного розв'язання цих проблем; накреслювати шляхи реалізації запропонованих методик; теоретично обгрунтовувати гіпотези та перевіряти ефективність їх дії на практиці. Під час проблемної лекції майбутні вчителі вчаться формулювати проблеми, висувати гіпотези, добирати відповідні методи дослідження та перевіряти їх ефективність. Це сприяє розвитку критичного та аналітичного мислення, вміння аргументувати власну позицію й обґрунтовувати висновки, що є основою для формування дослідницької компетентності майбутніх учителів.

Література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. Київ: Либідь, 1998. 560 с.

2. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: ЖДПУ, 2013. 193 с.

3. Гузєєв В. В. Методи і організаційні форми навчання. Одеса: Народне навчання, 2001. 127 с.

4. Онищенко Н. П. Методологічні підходи до викладання педагогічних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2021. № 75 (т. 2). С. 153–159.

5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки https://mon. gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022- 2032-roki (дата звернення 03.04.2026).

6. Фокша О. М. Детермінанти підготовки майбутніх учителів у сучасних закладах вищої педагогічної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університет імені К. Д. Ушинського. Серія: Педагогіка*. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2018. Вип.3 (122). С. 89–93.

7. Darling A. The lecture and the learning para- digm. *Communication Education*. 2017.Vol. 66, is. 2. P. 253–255. DOI: http://dx.doi.org /10.1080/03634523.2017.1285039

8. Rhett A. The traditional lecture is dead. I would know – I'm a professor. *Wired.com*. 2017. May 11. URL: https://www.wired. com/2017/05/the-mechanical-universe.

9. Waldeck J. H., Weimer M. Sound decision making about the lecture's role in the college classroom. *Communication Education*. 2017. Vol. 66, is. 2. P. 247–250. DOI: https://doi.org/1 0.1080/03634523.2016.1275721

10. Westervelt E. A Nobel laureate's education plea: revolutionize teaching. *NPREd*. 2016. April 14. URL: http://www.npr.org/sec- tions/ed/2016/ 04/14/465729968/a-nobel-laureates-education-plea-revolutionize- teaching.

References:

1. Aleksjuk, A. M. (1998). *Pedagogika vishhoï osviti Ukraïni. Istorija. Teorija [Pedagogy of higher education in Ukraine. History. Theory*]. Kiïv: Libid' [in Ukrainian].

2. Dubasenjuk, O. A. (2013). *Profesijna pidgotovka majbutn'ogo vchitelja do pedagogichnoï dijal'nosti [Professional training of future teachers to pedagogical activity]*. Zhitomir: ZhDPU [in Ukrainian].

3. Guzєєv, V. V. (2001). *Metodi i organizacijni formi navchannja [Methods and organizational forms of learning]*. Odesa: Narodne navchannja [in Ukrainian].

4. Onishhenko, N. P. (2021). Metodologichni pidhodi do vikladannja pedagogichnih disciplin u procesi profesijnoï pidgotovki majbutnih uchiteliv [Methodological approaches to the introduction of pedagogical disciplines in the process of professional training of future teachers]. *Pedagogika formuvannja tvorchoï osobistosti u vishhij i zagal'noosvitnij shkoli - Pedagogy for the development of creativity in secondary and secondary schools*, 75 (t. 2), 153–159. [in Ukrainian].

5. Strategija rozvitku vishhoï osviti v Ukraïni na 2022–2032 roki [Strategy for the development of high lighting in Ukraine for 2022–2032]. *mon.gov.ua* Retrieved from https://mon.gov.ua/ osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022- 2032-roki [in Ukrainian].

6. Foksha, O. M. (2018). Determinanti pidgotovki majbutnih uchiteliv u suchasnih zakladah vishhoï pedagogichnoï osviti [Determinants of the preparation of future teachers in current conditions of high pedagogical awareness]. *Naukovij visnik Pivdennoukraïns'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universitet imeni K. D. Ushins'kogo. Serija: Pedagogika -*

Scientific newsletter of the Pivdennoukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky. Series: Pedagogy. Odessa: PNPU im. K. D. Ushinsky, 3 (122), 89–93. [in Ukrainian].

7. Darling, A. (2017). The lecture and the learning para- digm. *Communication Education*, 66, is. 2, 253–255. DOI: http://dx.doi.org /10.1080/03634523.2017.1285039 [in English].

8. Rhett, A. (2017). The traditional lecture is dead. I would know – I'm a professor. *Wired.com.* Retrieved from https://www.wired. com/2017/05/the-mechanical-universe. [in English].

9. Waldeck, J. H., Weimer, M. (2017). Sound decision making about the lecture's role in the college classroom. *Communication Education*, 66 , 2, 247–250. DOI: https://doi.org/10.1080/03634523.2016.1275721 [in English].

10. Westervelt, E. A (2016). Nobel laureate's education plea: revolutionize teaching. *www.npr.org* Retrieved from http://www.npr.org/sec- tions/ed/2016/ 04/14/465729968/a-nobel- laureates-education-plea-revolutionize- teaching. [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.04.2026